

۱۴۵۵۵۴۵

سازمان کشورهای صادرکننده
نفت (اوپک) و گاز (اوجک)

تألیف:

سرین عنایتی

مدرس دانشگاه

مجمع علمی و فرهنگی مجد

سرشناسه : عنایتی، نسرین،
عنوان و نام پدیدآور : سازمان کشورهای صادرکننده نفت (اوپک) و گاز (اوجک) /
تألیف نسرین عنایتی.

مشخصات نشر : تهران: مجد، ۱۳۹۵.
شابک : ۹۷۸-۶۰۰-۱۹۳-۷۳۳-۰

وضعیت فهرست نویسی : فیبا
موضوع : اوپک
موضوع : نفت -- صنعت و تجارت
موضوع : گاز -- صنعت و تجارت
موضوع : سیاست انرژی -- همکاری های بین المللی
رده ی گره : HD ۹۵۷۶/ع۹۱۲ع۹ ۱۳۹۵

ر، بندی دبی : ۳۳۸/۲۷۲۸۲-۹۵۵
شماره پابشنا ملی : ۴۴۶۴۷۳۷

هرگونه تکثیر کامل یا مستقیم کتاب، بدون اجازه پدیدآورنده، یا ناشر خلاف قانون، شرع و اخلاق است.
مورد تخلف را به دفتر مرکزی «مجد» گزارش فرمایید.

سازمان کشورهای صادرکننده نفت (اوپک) و گاز (اوجک)

تألیف: نسرین عنایتی

انتشار: مجد

چاپ اول : ۱۳۹۵ تعداد نسخه ها : ۵۰۰

حق چاپ محفوظ و منحصر «مجد» است.
تهران، میدان انقلاب تقاطع خیابان منیری جاوید و شهدای زاندارمری، پلاک ۵۷ طبقه پنجم

تلفن و دورنگار: ۶۶۴۹۵۰۳۴ - ۶۶۴۱۲۰۷۸ - ۶۶۱۶۳۳۸۱

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۱۹۳-۷۳۳-۰

ISBN: 978-600-193-733-0

شعبه فروردین: خیابان ۱۲ فروردین، مقابل تمزیرات، پلاک ۲۸۳، طبقه دوم تلفن: ۶۶۰۰۹۹۸
شعبه اردیبهشت: خیابان اردیبهشت (منیری جاوید)، تقاطع شهدای زاندارمری، پلاک ۵۹ تلفن: ۶۶۴۸۶۸۷۴

www.majdlaw.ir

E-mail: majdlaw92@gmail.com

سیستم اشتراک پذیری «مجد»:

ارسال پیامک حاوی نام و نام خانوادگی و شغل (در صورت تمایل) به شماره ۰۲۱۶۶۴۹۰۹۹۸
فصلنامه حقوقی مجد با ارائه مقالات اساتید میرز حقوق کشور بطور منظم منتشر می شود.

فهرست مطالب

۸.....	پیشگفتار
۹.....	مقدمه
۱۳.....	فصل اول: کلیات
۱۳.....	گفتار اول: ضرورت و اهمیت گاز در صادرات خارجی
۱۳.....	بند اول: بازارهای گاز طبیعی در جهان
۱۴.....	بند دوم: معرفی گاز طبیعی
۱۴.....	بند سوم: ذخیره، تولید و مصرف گاز
۱۵.....	گفتار دوم: نقش گاز طبیعی در بخش‌های مختلف اقتصاد
۱۵.....	بند اول: مبادلات بین‌المللی گاز طبیعی
۱۶.....	بند دوم: نقش گاز طبیعی در امنیت انرژی
۱۶.....	بند سوم: پراکندگی ذخایر گاز طبیعی
۱۸.....	گفتار سوم: پتانسیل تولید و عرضه گاز طبیعی در بازار جهانی
۱۹.....	بند اول: تقاضای جهانی گاز طبیعی و واردات
۲۰.....	بند دوم: سیستم‌های مختلف عرضه و بازار گاز جهانی
۲۲.....	بند سوم: قیمت جهانی گاز
۲۳.....	بند چهارم: تفاوت میان بازار نفت و گاز
۲۵.....	گفتار چهارم: اهمیت بازار نفت در عرصه جهانی
۲۵.....	بند اول: تاریخچه تحولات در بازار نفت
۲۸.....	بند دوم: میزان عرضه و تقاضای در بازار نفت
۲۹.....	بند سوم: انواع معاملات در بازار نفت
۳۰.....	گفتار پنجم: عوامل مؤثر بر افزایش بهاء نفت خام
۳۲.....	بند اول: عوامل بنیادین مؤثر بر بازار نفت
۳۴.....	بند دوم: عوامل سیاسی اجتماعی تأثیرگذار بر قیمت نفت
۴۰.....	بند سوم: عوامل تکنیکال یا محاسباتی تأثیرگذار بر قیمت نفت
۴۲.....	گفتار ششم: ضرورت تشکیل نهادهای مربوط به نفت و گاز

- ۴۲..... بنداول: اوپک وثبات قیمت نفت در بازار جهانی
 ۴۳..... بنددوم: اوپک واهمیت گاز برای کشورهای جهان
 ۴۵..... بندسوم: عوامل موثر در پیدایش اوپک و اوپک

فصل دوم: مطالعه تطبیقی اهداف، برنامه‌ها و اساسنامه‌های اوپک

- ۶۵..... واوپک
 ۶۵..... بنداول: مقایسه ساختار واهداف اوپک و اوپک
 ۶۵..... بنداول: مقایسه ساختارهای اوپک و اوپک
 ۷۴..... بند دوم: اهداف اوپک
 ۷۵..... بند دوم: اهداف اوپک
 ۷۶..... گفتار دوم: نتیجه غرضیت در سازمانهای اوپک و اوپک
 ۷۶..... بنداول: شرایط ضرریت در سازمانهای اوپک و اوپک
 ۷۷..... بنددوم: کشورهای غرض اوپک و اوپک
 ۸۱..... گفتار سوم: شخصیت حقوقی ازمار اوپک
 ۸۱..... بنداول: اوپک و سازمان ملا سنجند
 ۸۵..... بنددوم: اوپک و اوپک
 بندسوم: اوپک و رابطه آن با مصرف کنندگان و تولیدکنندگان غیر اوپک
 ۸۷..... اوپک
 ۹۵..... بندچهارم: اوپک و شورای جهانی نفت (WFC)
 ۹۶..... گفتار چهارم: بوجود آمدن اوپک گازی
 ۹۶..... بنداول: دیدگاه مخالفان اوپک گازی
 ۹۸..... بنددوم: دیدگاه موافقان اوپک گازی

فصل سوم: مقایسه تطبیقی ساختار و تشکیلات اوپک و اوپک

- ۱۰۱..... گفتار اول: چشم انداز کوتاه مدت اوپک و اوپک
 ۱۰۱..... بنداول: چالشهایی که اوپک و اوپک با آنها روبروست
 ۱۰۶..... بنددوم: چالشهای بلند مدت سر راه اوپک و اوپک
 ۱۱۱..... گفتار دوم: بررسی مجمع کشورهای صادرکننده گاز و نفت

فهرست مطالب □ ۷

۱۱۱.....	بنداول: بررسی مجمع کشورهای عضو اوچک
۱۱۳.....	بنددوم: بررسی مجمع کشورهای صادرکننده نفت
۱۱۴.....	بندسوم: امکان سنجی سازمان کشورهای صادرکننده گازونفت
۱۱۷.....	گفتارسوم: نقش عامل تولید وتقاضا در تولیدات گاز ونفت
۱۱۷.....	بند اول: تاثیر اوپک و اوچک در اقتصاد کشورهای عضو
۱۱۸.....	بنددوم: رضایت کشورهای عضو اوپک و اوچک از پیوستن به آنها
۱۲۱.....	گفتار چهارم: چالش های موجود بر سر راه کارتل گازی اوچک
۱۲۱.....	بند اول: عدم تمرکز عضویت
۱۲۱.....	بند دوم: ریسک های سیاسی و هزینه های سرمایه ای بالا
۱۲۲.....	بند سوم: بهبود اطلاعات
۱۲۳.....	گفتار پنجم: مخالفت کشورهای مصرف کننده با تشکیل اوچک و اوپک
۱۲۳.....	بنداول: امنیت انرژی و ضرورت تشکیل اوچک
۱۲۶.....	بنددوم: تحلیل اقتصادی سران اوچک و اوپک
۱۳۷.....	نتیجه گیری
۱۳۹.....	منابع مأخذ

پیشگفتار

آنچه مرا بر آن داشت تا دست به قلم برده و به تدوین این مجموعه بپردازم بررسی تطبیقی بین دو سازمان برای شناخت بهتر سازمان نو تاسیس اوجک (سازمان کشورهای صادرکننده گاز) و سازمان شناخته شده ی اوپک (سازمان کشورهای صادرکننده نفت) بود تا با مقایسه این سازمان به علت شباهت بسیاری که از لحاظ ساختار، شکل و هدف موقعیت جغرافیایی ... با اوپک دارد بتوان این سازمان را به بهترین و دقیق تر مطالعه کرد.

در این مقام بر خود فخر می دانم که از صبر و فداکاری والدینم که بدون تاسیس هیئتهای بی شائبه ی آنها این مجموعه به ثمر نمینشست از صمیم قلب سپاسگزاری نمایم. از استاد فرزانه و گرامی آقای دکتر رحمانی (استاد دانشگاه) و آقای دکتر علیرضا جهانگیری تشکر و قدردانی کنم. از مدیریت محترم انتشارات مجد آقای دکتر سید علی حسینی نیک که زمینه چاپ این اثر را فراهم آوردند صمیمانه تشکر نمایم. در پایان با یادآوری این نکته ضروری ایست که علیرغم کوشش بسیار نگارش حاضر خالی از اشکال و کاستی نبوده و تذکر لغزش ها و خطاها را بسوی خوانندگان نکته سنج و ارباب فضل و معرفت موجب کمال امتنان خواهد بود.

انه ولی التوفیق

نسرین عنایتی

مقدمه

نفت از اواخر قرن گذشته همواره به عنوان یک کالای استراتژیک مطرح بوده و در دوران جنگ سرد عاملی مهم برای رشد کشورهای صنعتی تلقی می‌شد. در دوران پس از جنگ سرد نیز به دلیل تأثیر نفت بر رشد اقتصاد جهانی بر اهمیت آن افزوده شد. به گونه‌ای که موضوع امنیت جهانی انرژی به عنوان یکی از موضوعات مهم در نظام بین‌الملل به ویژه در میان کشورهای توسعه یافته و در حال توسعه مطرح شده است.

انرژی (به طور مشخص نفت و گاز) یکی از مؤلفه‌های تأثیرگذار در تولید ثروت و قدرت در جهان کنونی محسوب می‌شود. اقتصاد جهانی با تمام پیچیدگی‌های خود اعم از جهانی شدن، وابستگی متقابل، تأکید بر رقابت بی‌وقفه، استفاده از مزیت‌های نسبی و... همچنان وابسته به انرژی نفت و گاز و تأمین امنیت آن است زیرا انرژی نقطه حرکت و سنگ بنای توسعه اقتصاد جهانی است. از سوی دیگر انرژی خود یکی از ارکان قدرت محسوب می‌شود. در جهان امروز، توسعه که خود وابسته به انرژی است، می‌تواند تولید قدرت کند. بر این اساس انرژی کالایی استراتژیک است که تأمین و امنیت آن، نقشی کانونی در امنیت بین‌الملل و اقتصاد جهانی دارد. با توجه به تحولات اقتصادی جهانی، رقابت کشورهای تازه صنعتی شده آسیا با سایر قدرت‌های اقتصادی جهان و نیاز روز افزون مجموع این کشورها به انرژی (نفت و گاز) و تأمین امنیت آن به نظر می‌رسد تا دهه‌های آینده، نقش نفت و گاز در اقتصاد جهانی، اهمیت ویژه‌ای را به خود اختصاص می‌دهد. با چنین روندی کشورهای

برخوردار از ذخایر عمده انرژی اهمیتی استراتژیک در سیاست بین‌الملل می‌یابند. بررسی وضعیت بازار جهانی انرژی نشان می‌دهد که در آینده تقاضا برای انرژی افزایش خواهد یافت و انتظار می‌رود نفت به عنوان مهم‌ترین حامل انرژی ملزم به پاسخگویی به نیازهای فزاینده انرژی جهانی باشد. شواهد حاکی از آن است که تقاضای انرژی از سال ۲۰۰۴ تا ۲۰۳۰ حدود ۵۰ درصد افزایش خواهد یافت که از این میان ۷۰ درصد از رشد تقاضا را کشورهای در حال توسعه ایجاد خواهند کرد به گونه‌ای که چین به تنهایی موجب ۲۰ درصد از این نیاز خواهد بود. جز اصلی تقاضا برای نفت ناشی از رشد بسیار سریع چین است که تولید ناخالص داخلی آن در این دوره به طور متوسط سالانه ۱۰/۳ درصد رشد داشته است. شدت انرژی و نفت در اقتصاد در حال توسعه چین به مراتب بالاتر از متوسط است. نفت انرژی و نفت در کشورهای توسعه یافته صنعتی است. از نظر اقتصادی نرخ بالای رشد در چین که گاه به ۵۰ درصد درآمد ملی می‌رسد و نیز سرعت بالای شهرنشینی روستائیان چین که جمعیتی متجاوز از ۷۵۰ میلیون نفر را تشدید داده و با توجه به درآمد سرانه پایین در این مناطق جریان عظیمی از نیروی کار را به مراکز صنعتی شکل می‌دهند، می‌تواند برای دهه‌های آینده نیز ادامه یابد و به رشد بالای اقتصادی چین کمک کند. در عرصه بین‌الملل چین سیاست‌هایی مانند تعیین نرخ برابری رسمی برای پول آن کشور و نیز خرید حجم معتدلی از اوراق قرضه دولت آمریکا را اتخاذ و اجرا کرده است که از یک سو محرک برای تداوم صادرات و رشد اقتصادی و از سوی دیگر وزنه اقتصادی لازم برای بازگرداندن به سیاست‌های اقتصادی آمریکا را در اختیار این کشور قرار داده است. با توجه به توسعه اقتصادی اجتماعی چین نه تنها شاهد تبدیل شدن آن به یک کشور توسعه یافته صنعتی با رشد سریع تقاضا برای انرژی و نفت بلکه اصولاً بر اکثر کالاها و مواد اولیه مورد نیاز برای تولید محصولات ساخته شده صنعتی خواهیم بود. بررسی‌های کارشناسان اقتصادی در مورد هند و برزیل و سایر کشورهای مهم در حال توسعه نیز از تداوم توسعه اقتصادی این کشورها حکایت

می‌کند. روند فزاینده تقاضا و مصرف جهانی نفت حاکی از آن است که تقاضای نفت از ۸۳ میلیون بشکه در روز در سال ۲۰۰۵، به ۱۱۸ میلیون بشکه در روز تا سال ۲۰۳۰ افزایش می‌یابد. میزان مصرف نفت کشورهای سازمان همکاری و توسعه اقتصادی که تا سال (۲۰۰۷)، ۶۰ درصد مصرف جهانی را به خود اختصاص داده اند تا سال ۲۰۳۰ تا سقف روزانه ۴ میلیون بشکه افزایش یافته و به ۳ میلیون بشکه در روز خواهد رسید. هم چنین کشوری در حال توسعه تا سال ۲۰۳۰ از ۲۹ میلیون بشکه کنونی (۲۰۰۸) به ۵۸ میلیون بشکه در روز خواهند رسید. تا سال ۲۰۳۰ بخش حمل و نقل جهانی، منبع اصلی افزایش تقاضای جهانی نفت خواهد بود. اگرچه رشد بخش حمل و نقل در کشورهای عضو سازمان همکاری و توسعه اقتصادی ادامه خواهد داشت ولی رشد اصلی بازار خودرو، اتوبوس و کامیون متعلق به کشورهای در حال توسعه است. برای مثال دو سوم جمعیت جهان در کشورهای در حال توسعه زندگی می‌کنند که تعداد خودروهای آنها در مقیاس یک خودرو به ازای هر ۱۰ نفر است و انتظار می‌رود که حجم جهانی خودروهای تجاری تا سال ۲۰۳۰ دو برابر شود. دومین منبع اصلی افزایش جهانی مصرف نفت، بخش‌های صنعت و مصرف خانگی کشورهای در حال توسعه خواهد بود که تا سال ۲۰۳۰ به افزایش مصرف معادل ۱۱ میلیون بشکه در روز منجر می‌شود.